KİTAPLA DİRENMEK, İKTİDARLA YÜZLEŞMEK: CEVAT ÖZKAYA'NIN FİKRÎ MİRASI

İmdat Demir

20 Ekim 2026

imdatdemir.com/cevatozkaya

Cevat Özkaya'nın (1954–2026) hayatı, Türkiye'de İslâmcı düşüncenin yayıncılık, sivil toplum ve siyasal mücadele üzerinden geçirdiği dönüşümlerin dikkat çekici bir örneğidir. Çarşamba'dan İstanbul'a uzanan eğitim yolculuğu, gençlik yıllarındaki Millî Mücadele çevresi ve teşkilât tecrübeleri, onun fikrî kimliğinin kuruluşunda belirleyici olmuştur. Öğretmenliği bırakarak yöneldiği kitabevi ve yayıncılık faaliyeti, başlangıçta dağılan arkadaş çevresini bir arada tutma arayışıyken zamanla kapsamlı bir kültür girişimine dönüşmüştür.

Pınar Yayınları ve Umran dergisi aracılığıyla İslâm düşüncesi, modern toplum eleştirisi, tarih ve sosyal bilimler arasında entelektüel geçişler kurmaya çalışmıştır. Edward Said'in Oryantalizm eserinin Türkçeye kazandırılması, yayıncılığının epistemik önemini gösteren örneklerdendir. Bununla birlikte tercüme birikiminin özgün düşünce üretimine ne ölçüde dönüştüğü, eleştirel incelemeyi gerektirmektedir.

Özkaya'nın MAZLUMDER'deki faaliyetleri, Bosna dayanışması, 28 Şubat karşıtlığı ve Şemdinli soruşturmasına yönelik hukuk vurgusu, inanç temelli sorumluluğunu kamusal alana taşıdığını göstermektedir. Ancak İslâmcı çevrelerin siyasal iktidarla değişen ilişkileri ve MAZLUMDER'in kurumsal ihtilâfları, adalet ilkesinin siyasî aidiyet karşısındaki sınırlarını tartışmaya açmaktadır.

Cemil Meriç'le kurduğu yakınlık, entelektüel terbiyenin hem ufuk açıcı hem de özerkliği sınırlayabilen yanlarını görünür kılmaktadır. Kitabevini bir buluşma mekânı, dergiyi süreklilik sağlayan tartışma zemini, yayınevini ise bilgi dolaşımının kurumu olarak ele alan inceleme, kültür üretiminin maddî şartlarına da odaklanmaktadır.

Artan yayın maliyetleri, dağıtım sorunları ve kurumların kurucularından sonra ayakta kalıp kalamayacağı, düşünce hayatının ekonomik ve örgütsel kırılganlığını açığa çıkarmaktadır ve günümüz dijital dönüşümünü düşündürmektedir.

Çalışma, Özkaya'yı ne kusursuz bir kahramana dönüştürmekte ne de emeğini siyasal çelişkilere indirgemektedir. Onun asıl mirası, yayımladığı eserler, desteklediği insanlar ve kurduğu kültürel imkânlardır. Bu mirasın değeri, kitapların yeni kuşaklarda bağımsız muhakeme, ahlâkî duyarlılık ve eleştirel düşünceyi ne ölçüde besleyebildiğiyle belirlenecektir.